

Lad os investere i teenagerne

INDLÆG

4.11.2022

Af forskningsprofessor Signe Hald Andersen
ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed

Den udbredte forståelse, at begivenheder i livets første 1000 dage er de mest afgørende, udfordres af nye indsigter om betydningen af positive og negative begivenheder i teenageårene

Hvem her kender ikke Heckman-kurven? Kurven, der er udviklet af nobelprismodtager i økonomi, James Heckman, og som beskriver hvordan afkastet af en social indsats afhænger af, hvornår i livsforløbet indsatsen bliver givet – dvs. hvornår investeringen bliver foretaget. Kurven viser entydigt, at en investering foretaget tidligt i livet giver et langt større afkast end en investering foretaget senere i livet, og det er et budskab, der har ført til både et videnskabeligt, men også politisk fokus på tidlig indsats, førskoleårene, og de første 1000 dage i livet. Dette fokus er især rettet mod børn, som af den ene eller den anden grund har dårlige forudsætninger tidligt i livet – fx fordi de vokser op under særligt vanskelige kår, på grund af forældrenes manglende ressourcer eller på grund af omsorgssvigt - men det indgår også i et vist omfang i vores generelle forståelse af, hvornår alle børn har brug for særlig opmærksomhed.

Den anden side af dette budskab er, at konsekvenserne af negative påvirkninger – eller negative investeringer, om man vil – tidligt i livet kan være mere alvorlige og varige, end negative påvirkninger, der optræder senere i livet. Denne side af budskabet dyrkes ikke eksplicit af James Heckman, men findes og understøttes mange andre steder i den videnskabelige litteratur. Her viser forskning, at børn, der har været udsat for negative påvirkninger i form af fx omsorgssvigt i løbet af de første 1000 dage har en større risiko for at klare sig dårligt i skolen, blive overvægtige, blive afhængige af narkotika, og at komme til at lide af forskellige problemer relateret til deres mentale helbred.

Det klare og entydige budskab fra Heckman-kurven risikerer dog at drukne et andet vigtigt budskab, som er forsøgt promoveret i de senere år, både i forskerkredse og af UNICEF. Dette budskab er, at positive og negative påvirkninger også er særligt vigtige i teenageårene, og af samme årsag som at disse påvirkninger betyder noget i livets første år.

Forklaringen er som følger: De første år er vigtige, for på dette tidspunkt i livet er hjernen i gang med en rivende udvikling, hvor de forskellige hjernecentre udvikles og hjernecellerne forbindes. Dette er en udvikling, der nok sættes i gang indefra, gennem biologiske mekanismer, men hvis resultat ikke er prædetermineret. Resultatet af denne udvikling er i stedet en konsekvens af en interaktion mellem de biologiske processer og påvirkninger udefra, dvs. fra det sociale miljø, som barnet befinder sig i mht. forældrenes ressourcer og omsorg. Med andre ord, på dette tidspunkt i livet er hjernen særlig plastisk og den er derfor særligt modtagelig overfor positive og negative udefrakommende påvirkninger.

Men meget tyder på, at hjernen ligeledes er plastisk i teenageårene, og at der også her er en særlig sensitivitet overfor positive og negative påvirkninger. Når puberteten starter, forandres hjernen, og sætter blandt andet gang i binyrernes og kønskirtlernes produktionen af hormoner. Disse hormoner skaber yderligere forandringer i hjernen mht. dens kognitive og følelsesmæssige processer og med hensyn til hvad der motiverer den – og mere specifikt i en reorganisering af de forskellige hjernecentre og i yderligere koblinger mellem hjernecellerne. Men heller ikke her er udviklingen prædetermineret af de biologiske processer, også her påvirkes den af miljømæssige faktorer. Disse parallelle udviklinger betyder, at både de tidlige år, men også teenageårene er et mulighedsvindue – altså et tidspunkt hvor miljømæssige påvirkninger kan have særlig stor betydning. Og fx viser forskningen, at negative begivenheder i teenageårene kan være mindst lige så stærkt – og ofte er stærkere - forbundet med senere problematiske livsforløb, end negative begivenheder i de første 1000 dage.

Denne indsigt, og disse empiriske resultater betyder først og fremmest, at den eksponentielt aftagende effekt af en investering, som Heckman-kurven beskriver, ikke nødvendigvis afspejler virkeligheden. Effekten af en investering foretaget i teenageårene kan meget vel være større, end effekten af en investering foretaget i den tidlige barndom. Så hvis man vil investere 1 milliard kroner i børn og unges udvikling, er det altså ikke givet, at alle pengene skal bruges på indsatser målrettet de første 1000 dage. Denne indsigt giver dog også anledning til at overveje sammenhængen mellem det, der sker tidligt, og det, der sker i teenageårene – hvad er fx det langsigtede afkast af en investering foretaget i de tidlige år, hvis det ikke følges op af investeringer i teenageårene? Og tilsvarende; i hvilket omfang påvirkes den gode effekt af investeringer foretaget tidligt, af negative påvirkninger i teenageårene?

Her viser forskning, at negative påvirkninger i de første 1000 dage har en større betydning, hvis barnet ikke udsættes for yderligere negative påvirkninger i teenageårene. Eller sagt med andre ord; betydningen af en given påvirkning, der finder sted tidligt i livet, afhænger af, hvad der sker efterfølgende. Hermed kan betydningen af en tidlig positiv eller negativ påvirkning ikke vurderes uafhængigt af senere påvirkninger. Koblet med, at de negative påvirkninger i teenageårene, som nævnt, er stærkere forbundet med senere problematiske livsforløb, end negative påvirkninger i de tidlige år, synes et ensidigt fokus på de tidlige år altså at ramme forbi skiven.

Disse forskningsresultater rummer dog også et andet vigtigt budskab, nemlig det, at alt ikke er tabt, blot fordi man ikke har investeret tilstrækkeligt i barnets første 1000 dage. For hvis påvirkninger i teenageårene kan omgøre betydningen af påvirkninger i de første 1000 dage, så er der et stort potentiale i at hjælpe børn og unge, der er kommet dårligt fra start, når de rammer teenageårene.